

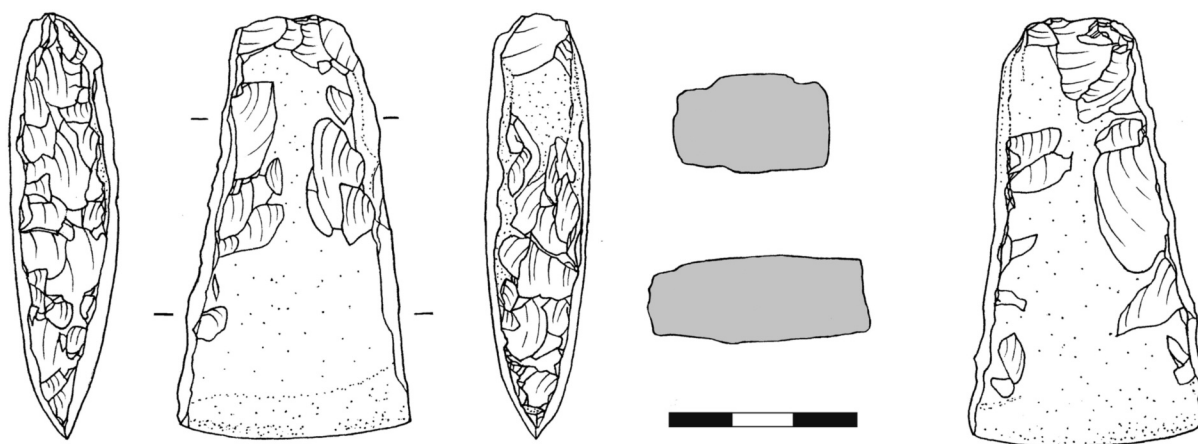
ENEOLITICKÁ SEKERA Z NEOBVYKLÉHO SILICITU Z PÍSECKÉHO MUZEA

Jan Eigner – Jiří Fröhlich – Antonín Přichystal

Sekery, tesly a dláta, vyráběné z různých druhů silicitových hornin, byly na území Čech a Moravy používány od staršího eneolitu po starší dobu bronzovou. V Čechách je evidováno 74 exemplářů (Zápotocký 2012, 127), na Moravě a v přilehlé části Slezska kolem 200 ks (Přichystal – Šebela – Dufka 2007, 161).¹ Jejich obliba trvala v eneolitu průběžně, jak ukazují exempláře v kulturách nálevkovitých pohárů, řivnáčské, kulovitých amfor, šňůrové, zvoncovitých pohárů a proto- až staroúnětické (Zápotocký 2012). Až na sekeru z moravského Hluku, která patří nejspíše kultuře nálevkovitých pohárů a je vyrobena z rohovce pocházejícího pravděpodobně z oblasti Krumlovského lesa (Přichystal – Šebela – Dufka 2007), byly ostatní importovány z Pobaltí (Zápotocký 2012, 151) a ze středního Polska (Přichystal – Šebela 2003). U seker malých rozměrů na Moravě i v Čechách je pravděpodobné využívání silicitů z glacigenních sedimentů. V kultuře kulovitých amfor byly mj. používány importované sekery z pruhovaného krzemionského silicitu na obrovském území od pobřeží Baltského moře až po jižní Moravu a východní Slovensko (Přichystal 2009, 96). V Čechách byla taková sekera nalezena pouze na řivnáčském výšinném hrázeném sídlišti Denemarku u Kutné Hory (Zápotocký 2012, 132–133). Tři sekery z kropenatého šwieciechovského silicitu jsou na Moravě doloženy v prostředí kultury s keramikou šňůrovou a nejjižnější nález pochází z Schiltingeramt u Krems v Dolním Rakousku (Ruttikay 1999). Ve střední Evropě byly silicitové sekery ceněnou importovanou komoditou a plnily funkci prestižních zbraní (Zápotocký 2012, 152–153).

V archeologické sbírce Prácheňského muzea v Písku je uložena dosud nepublikovaná silicitová sekera, jejíž bližší náleзовé okolnosti nejsou bohužel známy. Do muzea byla předána 25. září 1958 neznámým dárce spolu s malou sekerou z dioritu typu Rokle (určení A. Přichystala) a dvěma patinovanými štípanými artefakty (přír. č. 317/58; inv. č. A 12523–12526). Místo nálezů nebylo zaznamenáno, možná proto, že po úmrtí B. Dubského scházel v muzeu archeolog. Z předaného souboru různého stáří je patrné, že šlo nejspíše o předměty z různých lokalit, které se nemusely nacházet na jihočeském území. Je pravděpodobné, že dárce místa nálezů neznal a proto nejsou uvedena.

Trapézovitá sekera je dlouhá 67,5 mm, 16,5 mm vysoká, bočnice má výšku 15 mm, symetrické nízké obloukovité ostří s ostrou hranou je široké 37 mm, týl má široký 20 mm a vysoký 16,5 mm. Stěny jsou

Obr. 1. Silicitová sekera z píseckého muzea. Kresba J. Eigner

¹ Dle internetových stránek brněnského Archeologického ústavu (www.arub.cz) se jedná o 216 ks.

Obr. 2. Silicitová sekera z píseckého muzea. Foto J. Eigner

broušené a vyhlazené, bočnice a týl jsou retušované, pouze na jedné bočnici u týlu je malá vybroušená ploška (obr. 1; 2). Surovinu představuje rohovec ortenburské jury, snad ze zdroje u Flintsbachu. Ve sbírce je sekera zapsaná pod inv. č. A 12524.

Pokud připustíme, že sekera z píseckého muzea byla nalezena v okolí Písku, narazíme na skutečnost, že výše uvedené kultury zde dosud nebyly registrovány. Nejblíže jsou 20 km vzdušnou čarou vzdálená výšinná sídliště řivnáčské kultury u Kostelce nad Vltavou a Orlíka nad Vltavou v severní části Písecka. Na prvně jmenované lokalitě bylo objeveno též několik keramických zlomků kultury kulovitých amfor (Fröhlich – Eigner 2010). Z jižních Čech známe ještě broušený eneolitický nástroj vyrobený ze světle šedého glacienního silicitu. Jde o dláto nalezené u Strakonice (Vencl – Michálek – Fröhlich 2006, 286, obr. 194:16).

Pojednávaná sekera má vybroušené pouze stěny a tím má analogii v sekerách kultury zvoncovitých pohárů (Zápotocký 2012, 130). Nepočtené silicitové sekery této kultury mají trapézovitý tvar, rozdílný podíl ploch vybroušených a pouze oštipaných, stejně jako značně kolísající rozměry (Přichystal – Šebela 2013, 166–167), přičemž popisovaná sekera by náležela k velmi malým exemplářům. Kultura zvoncovitých pohárů není v jižních Čechách zastoupena. Jižní Čechy leží uprostřed mezi osídlenými regiony kultury zvoncovitých pohárů v bavorském Podunají, ve středních Čechách a na Moravě. Materiál druhé, současně předané sekery (diorit typu Rokle) je běžnou surovinou broušené industrie v neolitu a eneolitu jižní Moravy (Vokáč – Kuča – Přichystal 2005).

Jihočeský původ silicitové sekery z píseckého muzea ale může podporovat určení suroviny, která pochází z oblasti mezi Řeznem a Pasovem. Právě to ji činí do značné míry výjimečnou, neboť z Čech byla zatím determinována jen jediná sekera ze suroviny bavorského původu, konkrétně se jedná o deskovitý rohovec typu Baiersdorf (sdělení L. Šebely, surovinu určil A. Přichystal; nález je připraven spolu s ostatními k publikování). Situace je o to zajímavější, že analogické nálezy seker z rohovců ortenburské jury se bohužel nepodařilo na bavorské straně dohledat, ani v rozsáhlé a dobře zpracované kolekci silicitových seker z Moravy nebyly bavorské suroviny zjištěny. Na druhé straně se i mezi moravskými nálezy objevují ojediněle suroviny nepocházející ze severu. V kontextu s oběma českými nálezy se ukazuje, že dosud převládající představa o severském původu silicitových seker není platná absolutně a výchozy kvalitních bavorských silicitů mohly představovat další zdrojovou oblast. Písecká sekera svojí délkou 67,5 mm patří podle klasifikace M. Zápotockého mezi sekery krátké (Zápotocký 2012, 129). Nepoškozené ostří může nasvědčovat, že sekera pochází z hrobu.

LITERATURA

- Fröhlich, J. – Eigner, J. 2010: Nově objevená eneolitická výšinná sídliště v oblasti Orlické přehrady. Příspěvek k eneolitickému osídlení podél středního toku Vltavy, *Archeologie ve středních Čechách* 14, 29–49.
- Přichystal, A. 2009: Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy. Brno.
- Přichystal, A. – Šebela, L. 2003: Silicitové sekery středopolské provenience na Moravě. In: *Ve službách archeologie* 4. Brno, 152–164.
- Přichystal, A. – Šebela, L. 2013: The Bell beaker culture in Eastern Central Europe and silicite (flint) Axes. In: M. P. P. Martínez – L. Salanova (edd.), *Current researches on Bell Beakers. Proceedings of the 15th International Bell Beaker Conference: From Atlantic to Ural. 5th–9th May 2011 Poio (Pontevedra, Galicia, Spain)*. Santiago de Compostela, 163–176.
- Přichystal, A. – Šebela, L. – Dufka, K. 2007: Unikátní nález silicitové sekery z Hluku, *Slovácko* 49, 159–162.

- Ruttkay, E. 1999: Ein Rechteckbeil aus Świeciechów-Flint von Schiltingeram, VB Krems, Niederösterreich, Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien 101A, 43–54.
- Vencl, S. – Michálek, J. – Fröhlich, J. 2006: Soupis pramenů předneolitického osídlení jižních Čech. In: Vencl, S. a kol., Nejstarší osídlení jižních Čech. Paleolit a mesolit. Praha, 17–324.
- Vokáč, M. – Kuča, M. – Přichystal, A. 2005: Využití amfibolického dioritu brněnského masivu v pravěku jižní Moravy. In: I. Cheben – I. Kuzma (edd.), Otázky neolitu a eneolitu našich krajín 2004. Nitra, 359–367.
- Zápotocký, M. 2012: Silicitové sekery v eneolitu a starší době bronzové v Čechách, Archeologie západních Čech 4, 126–159.

DIE ÄNEOLITHISCHE AXT AUS DEM UNGEWÖHNLICHEN SILEX AUS DEM MUSEUM IN PÍSEK

Der Beitrag bringt die Veröffentlichung einer Axt aus Silex, die in dem Museum in Písek deponiert ist. Obwohl ihr Fundort nicht bekannt ist, verdient sie die Aufmerksamkeit wegen ihrem ungewöhnlichen Rohstoff. Es handelt sich um den jurassischen bayerischen Hornstein aus Ortenburger Jura, der vermutlich aus dem Fundort bei Flintsbach stammt. Auf dem Grunde der Form und der Art der Bearbeitung setzen die Autoren voraus, dass die Axt sich zu der Glockenbecherkultur reihen konnte.

Abb. 1, 2. Die Axt aus Silex aus dem Museum in Písek

JAN EIGNER
ŽICHovice 165, 342 01 SUŠICE
eigner.istvan@seznam.cz

JIRÍ FRÖHLICH
ERBENOVA 1546, 397 01 PÍSEK
jiri@froll.cz

ANTONÍN PŘICHYSTAL
ÚSTAV GEOLOGICKÝCH VĚD, PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY, KOTLÁŘSKÁ 2, 611 33 BRNO
prichy@sci.muni.cz